

De bodemfauna van ANS (VI), de wantsen

door H. van der Werf

Bij de voorbereidingen van ons bodemfauna-onderzoek was niemand op de gedachte gekomen dat er ook wantsen (*Heteroptera*) in de vangpotten terecht zouden kunnen komen. Het was voor mij een verrassing er genoeg te vinden om ze in ons onderzoek op te nemen. Bij nader inzien is het niet zo vreemd wantsen aan te treffen in de vangpotten, want er blijken in Nederland vele soorten te bestaan die een terrestrisch leven leiden. Zij zuigen daar aan wortels of wortelbladen van allerlei kruiden.

Van 3 april 1976 tot 11 juni 1977 zijn 14 soorten in vangpotten terecht gekomen. Omdat dit aantal niet erg groot is, geef ik ze maar even allemaal, met erachter het totaal aantal gevangen exemplaren.

1	<i>Acalypta parvula</i> (Fallen)	32
2	<i>Chlamydatus pullus</i> Reuter	7
3	<i>Cymus glandicolor</i> (Hahn)	6
4	<i>Derephysia foliacea</i> (Fallen)	27
5	<i>Dictyonota tricornis</i> (Schrank)	29
6	<i>Macrodera micropterum</i> (Curtis)	6
7	<i>Megalonotus chiraga</i> (Fabricius)	3
8	<i>Nabis ferus</i> (L.)	7
9	<i>Nysius thymi</i> (Wolff)	13
10	<i>Scoloposthetus affinis</i> (Schilling)	5
11	<i>Scoloposthetus thomsoni</i> Reuter	4
12	<i>Stygnocoris fuliginus</i> (Geoffroy)	2
13	<i>Stygnocoris pedestris</i> (Fallen)	11
14	<i>Trapezonotus arenarius</i> (L.)	108

Niet al deze soorten behoren tot de familie der aardwantsen (*Lygaeidae*). Het zijn de soorten 1, 4 en 5 die tot de familie der netwantsen (*Tingidae*) worden gerekend vanwege het netvormige patroon op het borststuk en de voorvleugels. Dan blijven er nog 2 soorten over. *Chlamydatus pullus* behoort tot de familie der bloemwantsen (*Miridae*) en *Nabis ferus* is een roofwants (*Nabidae*).

Ze hebben allemaal een zuigsnuut (rostrum), net als de cicaden. Bovendien hebben de voorvleugels gewoonlijk een vliezige top en hebben de sprieten maar 4 of 5 leden, wat ze van de cicaden onderscheidt.

Met de meest gevangen soorten volgt hier een nadere kennismaking.

De aardwants *Trapezonotus arenarius* (fig. 1, 4,5-5 mm) werd verreweg het meeste aangetroffen. Er waren vangsten in vangpot 1, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15. In vangpot 13 vielen de meeste exemplaren nl. 26. Dit is één kwart van het totale

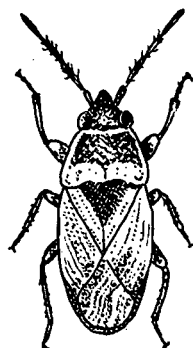

Fig. 1. *Trapezonotus arenarius* (L.).

aantal gevangen dieren. In vangpot 11 en 12 vielen respectievelijk 18 en 19 exemplaren. Op ANS is het biotoop rond deze vangpotten voor *T. arenarius* dus het meest geschikt.

De plantesoorten die we rond vangpot 11 t/m 13 aantreffen, waren bijna alle soorten met wortelbladen. Het aantal exemplaren was echter gering, zodat er vele zandige plekje tussen bleven uitgespaard. Reclaire meldt over deze soort: In het Gooi algemeen onder *Calluna*, *Sarothamnus* en andere heideplanten vooral in voor- en najaar. Heidesoort. Stichel schrijft: In droge, zandige terreinen (vooral op braak liggende akkers, woeste gronden en bosranden) op de grond onder kruiden. Reclaire typeert *T. arenarius* als een heidesoort. Hij meldt waarnemingen uit het Gooi, waar deze typering wel zal opgaan. De biotopen waar ik *T. arenarius* op ANS heb gevonden komen beter overeen met de habitatbeschrijving van Stichel.

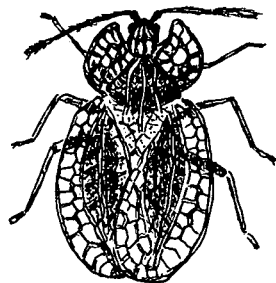

Fig. 2. *Derephysia foliacea* (Fallen).

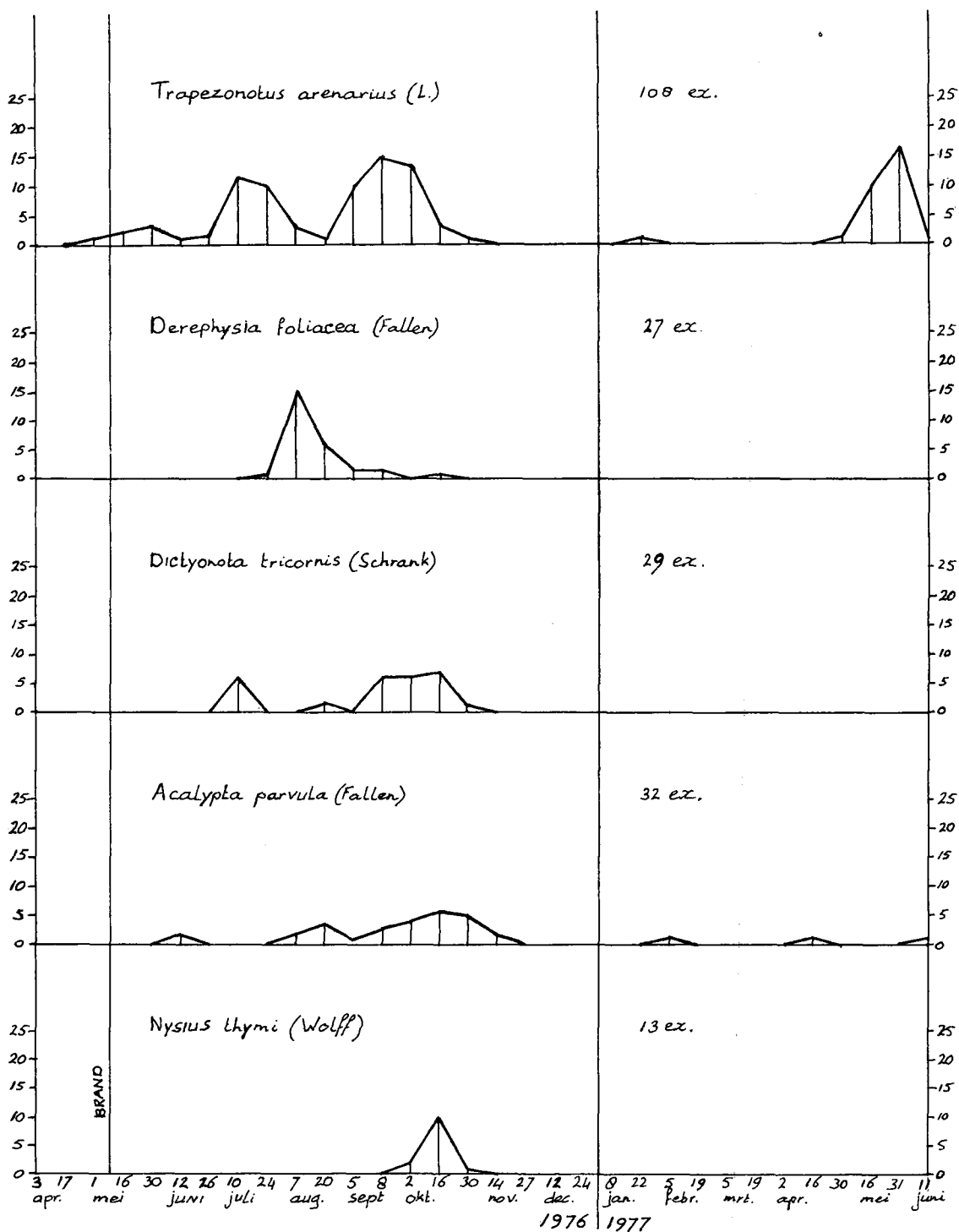

Fig. 6. Seizoensperiodiciteit van de besproken soorten.

Uit de grafiek (fig. 6) blijkt dat *T. arenarius* actief is van half mei tot november. Dat er sprake zou zijn van een voor- en najaarsactiviteit werd in dit onderzoek niet bevestigd. In hoeverre de brand van 9 mei 1976 hierop van invloed is geweest, kan door de, achteraf gezien te korte, overlapping van de onderzoeksperiode in 1977 niet worden bepaald.

Na de belangrijkste aardwantsensoort *T. arenarius* volgen 3 andere belangrijke soorten bodembewonende wantsen van ANS, de netwantsen (*Tingidae*).

Netwantsen hebben op hun borststuk en voorvleugels een 'netwerk' van ribben. Het zijn kleine dieren met een lengte van 1,5-5 mm. Op ANS ving ik drie soorten, t.w. *Derephysia foliacea* (27 ex.) lengte 3,2-3,5 mm (fig. 2). *Dictyonota tricornis* (29 ex.) lengte 3-3,5 mm (fig. 3). *Acalypta parvula* (32 ex.) lengte 1,7-2 mm (fig. 4).

Hoewel deze soorten alle een terrestrische levenswijze hebben, zien we toch opvallende verschillen in hun verspreiding. *D. foliacea* kwam vnl. voor bij pot 4 (7 ex.), 16 (6 ex.) en 17 (9 ex.). *D. tricornis* viel vnl. in 13 (15 ex.), 14 (4 ex.) en 15 (6 ex.). *A. parvula* werd vnl. in de potten 3 en 5 gevangen. Opvallend is dat we bijna geen overlappingen in de verspreiding zien.

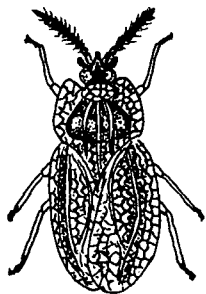

Fig. 3. *Dictyonota tricornis* (Schrank).

Als we zien dat de vangpotten waar *D. foliacea* in terecht kwam alle waren omgeven door een dichte *Carex*vegetatie, lijkt het waarschijnlijk dat *Carex* de voedselplant is. Bij nader inzien blijken er nog 7 andere monsterpunten met een dichte *Carex*-begroeiing omgeven waren. Daar werd *D. foliacea* echter niet gevangen. De factor die vangpot 4, 16 en 17 gemeen hebben, is de plaats, die dicht aan de voet van een spoordijkhelling ligt. De hellingen van die spoordijken zijn met diverse plantensoorten begroeid, waaronder diverse grassen zoals Kweek (*Elytrigia repens*).

Onder de 27 van de gevangen exemplaren van *D. foliacea* waren 25 mannetjes. Scholte spreekt over een waarneming waar hij in een insectarium vrouwtjes zag die 'een bijzondere voorkeur hadden voor de frissche grasrhizomen en bijna uitsluitend daarop bleven zitten. De mannetjes liepen veel meer rond.' Het lijkt erop dat de mannetjes dit beweeglijk gedrag op ANS ook hebben vertoond, waarbij ze wellicht in de vangpot terecht zijn gekomen. In de literatuur wordt over *D. foliacea* vooral vermeld dat zij in mos verblijven. Over de voedselplant heb ik niets kunnen vinden.

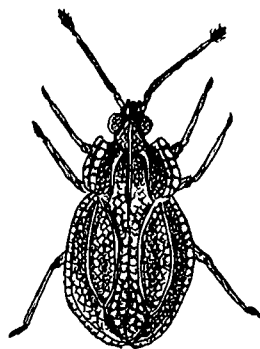

Fig. 4. *Acalypta parvula* (Fallen).

Het biotoop van *D. tricornis* heeft een grote overeenkomst met dat van *T. arenarius*. Op één na is deze soort uitsluitend in de pottengroep 11 t/m 15 gevallen. Het terrein was spaarzaam begroeid en 's zomers heet en droog. Stichel en Wagner vermelden dat *D. foliacea* onder *Hieracium* is waargenomen. Ter plaatse groeide *H. laevigatum*, wat een overeenkomst suggereert, maar Southwood en Massee bekenen dat de voedselplant onbekend is, zodat nader onderzoek uitkomst moet bieden.

Weer anders is het gesteld met *A. parvula*. Deze huist op ANS tussen dichte plantenmassa's. Hoewel op meerdere punten deze conditie aanwezig was, zien we een kennelijke voorkeur voor de plantengroei rond pot 3 en 5. Welke plantensoorten hiervoor verantwoordelijk zijn, kan ik, de soortenlijst bekijkend, slechts vermoeden. Soorten die op andere plaatsen (vrijwel) ontbreken, zijn *Artemisia vulgaris*, *Carex hirta*, *Equisetum arvense*, *Linaria vulgaris* en *Poa pratensis*. Jammer genoeg biedt de literatuur geen enkel aanknopingspunt. Er wordt bij deze soort wel vermeld dat hij onder allerlei kruiden leeft, maar niet van welke. Vaak werd hij tussen mos waargenomen. Zou mos een voedselplant kunnen zijn?

Nusius thymi (fig. 5) is een klein wantsje uit de familie der aardwantsen (*Lygaeidea*) en is 4-4,5 mm lang. In oktober werd hij aangetroffen in vangpot 11 (2 ex.), 13 (5 ex.) en 15 (2 ex.). Naar de vangplaatsen te beoordelen houdt hij van zandige, arme terreinen waar de zon tot op de bodem kan schijnen.

Ook bij deze soorten hebben de mannetjes de overhand. Slechts 2 vrouwtjes trof ik aan, tegen 11 mannetjes. Stichel meldt waarnemingen op kruiden en grassen, b.v. *Aira* en *Carex arenaria*. Het zijn voor ANS geen onbekende plantesoorten, maar *Aira* staat verder van de betreffende vangpotten verwijderd en *C. arenaria* komt alleen elders voor. Helaas sluit de literatuur weer niet aan en blijft de voedselplant onbekend.

De vangstresultaten van deze 5 meest optredende wantsensoorten zijn eigenlijk te gering gebleven om er betrouwbare conclusies uit te kunnen trekken. Ik heb geprobeerd de gegevens die de diverse auteurs en mij bekend zijn te vergelijken. We hebben gezien dat er zelfs van deze algemene soorten, zowel in Nederland als in het buitenland, nog zeer weinig van biotoop en levenswijze bekend is. De

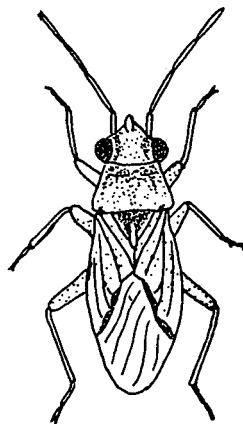

Fig. 5. *Nusius thymis* (Wolff).

opzet van dit onderzoek was de soortenrijkdom van een willekeurig gebied te inventariseren ten einde in aanraking te komen met voor ons nieuwe soorten. Aan dit doel is wat mij betreft voldaan. Daarnaast is dit onderzoek voor mij er de oorzaak van geweest dat ik meer op oecologische factoren en populatieverschijnselen ben gaan letten. Belangrijk voor het slagen van ons onderzoek was de consequente deelname van de werkgroepleden. Er zijn vele uren besteed aan ophalen, sorteren en determineren, maar wij werden beloond. Vele soorten die ons anders onbekend zouden zijn gebleven, hebben we onder de microscoop gehad. Ik heb veel geleerd, maar vooral genoten.

Adres van de schrijver:

Tekeningen: M. H. Lenjerink

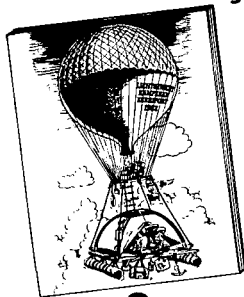
LITERATUUR:

- MASSEE, A. M., 1954. The Hemiptera-Heteroptera of Kent.
 MASSEE, A. M., 1962. The Hemiptera-Heteroptera of Kent II.
 RECLAIRE, A., 1932. Naamlijst der in Nederland en het omliggende gebied waargenomen wantsen (Hemiptera-Heteroptera) + 1e t/m 6e vervolg.
 SCHOLTE, A. M., 1935. De Nederlandsche Tingitiden in woord en beeld. Natuurhistorisch Maandblad 24.
 SOUTHWOOD, T. R. E. en D. LESTON, 1959. Land and waterbugs of the British Isles.
 STICHEL, W., 1955-1962. Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen II, Europa.
 WAGNER, E., 1966. Die Tierwelt Deutschlands, deel 54, Wanzen oder Heteropteren I, Pentatomorpha.

Wist u dat...

Erdman Schmidt Buitensport letterlijk alles te koop heeft op het gebied van lichtgewicht kamperen en bergsport. Voor vakanties of expedities per vliegtuig, auto, fiets, motorfiets, boot, kano, trein, paard, bus, brommer.... lopend, klimmend, vliegend, varend, rijdend of glijdend. Geloof u het niet? Kom dan eens polshoogte nemen, dan kunt u de gratis katalogus meenemen waarin het nog eens staat opgetekend.

Wij zijn in de maand AUGUSTUS geopend!

ERDMAN SCHMIDT BUITENSPORT

Apeldoorn, 7311 LA Brinklaan 45, tel. 055 - 22 20 11
 Hilversum, 1211 BT 's-Gravelandseweg 28 - 30, tel. 035 - 4 42 33

